

Άρθρο Γνώμης

No 19
Φεβρουάριος 2015

Ελλάδα και Κρίση στην Ευρωζώνη: Δύο Αφηγήσεις

των **Γιάννη Κιτρομηλίδη,**

Συνεργάτης, Κέντρο Οικονομικής και Δημόσιας Πολιτικής, Τμήμα Οικονομίας
Γης, Πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ

και **Θάνου Σκούρα,**

Ομότιμος Καθηγητής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

1. Η «ελληνική ιστορία»

Οι εξελίξεις στην Ελλάδα πυροδότησαν την κρίση της Ευρωζώνης το 2010 και εξακολούθησαν να επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό την πορεία της κρίσης έκτοτε. Η Ελλάδα πραγματοποίησε πρόωρες και ξαφνικές βουλευτικές εκλογές τον Σεπτέμβριο του 2009. Η νεοεκλεγείσα κυβέρνηση κατηγόρησε την προηγούμενη για το γεγονός ότι απέκρυψε και δεν παρουσίασε το έλλειμμα που είχε δημιουργήσει μέχρι τη στιγμή των εκλογών στις πραγματικές του διαστάσεις, ενώ και η ίδια δεν έκανε καμία προσπάθεια ώστε να περιορίσει το έλλειμμα για το υπόλοιπο του έτους. Τελικά, το έλλειμμα του προϋπολογισμού έφτασε περίπου στο 15% του ΑΕΠ, με το συνολικό χρέος να ανέρχεται στο 120% του ΑΕΠ. Στις αρχές του 2010, το κόστος δανεισμού για την ελληνική κυβέρνηση άρχισε να αυξάνεται εκθετικά και μέχρι τα μέσα της Άνοιξης είχε γίνει απαγορευτικό. Τον Μάιο, η ελληνική κυβέρνηση υπέγραψε μνημόνιο με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) -την αποκαλούμενη «τρίοκα»-, συμφωνώντας σε ένα πρόγραμμα για δημοσιονομική εξυγίανση και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση στην απαιτούμενη χρηματοδότηση και να αποφευχθεί μία άμεση και άτακτη χρεοκοπία.

Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι η Ευρωζώνη στηρίζεται σε δύο βασικούς κανόνες: *κανόνας πρώτος*, οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών δεν πρέπει να δανείζονται υπέρμετρα· *κανόνας δεύτερος*, εάν δανειστούν όντως υπέρμετρα, τότε δεν θα πρέπει να περιμένουν ή να επιδιώκουν τη στήριξη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Η ΕΚΤ δεν έχει το δικαίωμα να δανείζει απευθείας στις κυβερνήσεις – κανόνας που είχε σαφώς στόχο την εγκράτεια των κυβερνήσεων και τη συμμόρφωσή τους με τον *πρώτο κανόνα*.

Οι σοβαρές δημοσιονομικές αστοχίες της Ελλάδας που αποκαλύφθηκαν το 2009, έφεραν στο φως μία σοβαρή αδυναμία του *δεύτερου κανόνα*: η αυστηρή εφαρμογή της ρήτρας περί μη-διάσωσης καταδικάζει ουσιαστικά τα κράτη-μέλη σε πτώχευση και αποχώρηση από το ενιαίο νόμισμα. Μία τόσο σκληρή τιμωρία θα μπορούσε εύλογα να εξεταστεί στις περιπτώσεις σοβαρών παραβάσεων, αλλά μόνο εφόσον τα υπόλοιπα μέλη της νομισματικής ένωσης θα είχαν τη δυνατότητα να απομονώσουν και να περιορίσουν τις συνέπειες μιας δυναμικής αποχώρησης ενός μέλους από τη νομισματική ένωση. Δεδομένου ότι δεν είχε προβλεφθεί η ανάγκη για μέτρα που να προλαμβάνουν τη «μετάδοση» των δυσμενών επιπτώσεων από το ένα κράτος στο άλλο, η δημιουργία του Ευρώ δεν συνοδεύτηκε από τέτοιου είδους μέτρα. Αυτό το κενό, σε συνάρτηση με τον φόβο της μετάδοσης, πιθανότατα διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο οι εταίροι της Ευρωζώνης αντιμετώπισαν τότε το ελληνικό δημοσιονομικό αδιέξοδο.

Αντί να εγκαταλειφθεί από την Ευρωζώνη για την παραβίαση των κανόνων της, η Ελλάδα φαινομενικά ανταμείφθηκε με ένα γιγαντιαίο πακέτο διάσωσης από την ΕΕ και το ΔΝΤ ύψους 245 δισ. Ευρώ, το οποίο συνοδεύτηκε από σημαντική αναδιάρθρωση του χρέους. Οποιαδήποτε κι αν ήταν τα πραγματικά κίνητρα πίσω από αυτή την απόφαση -είτε αντανakλούσε την πραγματική επιθυμία να δείξει η Ευρώπη την αλληλεγγύη της στην Ελλάδα, είτε απλώς επρόκειτο για ιδιοτέλεια- το αποτέλεσμα ήταν αδιαμφισβήτητο: δόθηκε στην Ελλάδα μία ευκαιρία για διάσωση από την άτακτη χρεωκοπία. Η χώρα έπρεπε, από την πλευρά της, να εξισορροπήσει την οικονομία της μέσα από ένα πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής, το οποίο σχεδίασε και επέβλεπε η τρόικα, για δημοσιονομική εξυγίανση και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Παρόμοια προγράμματα στήριξης και προσαρμογής (δίχως αναδιάρθρωση του χρέους) εφαρμόστηκαν στη συνέχεια και στην Ιρλανδία (2010) και την Πορτογαλία (2011). Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Ιρλανδία (με πίστη και στωικότητα) και η Πορτογαλία (λίγο πολύ με πίστη αλλά με λιγότερη στωικότητα) εφάρμοσαν, ολοκλήρωσαν και βγήκαν από τα προγράμματα που επέβαλαν οι δανειστές τους.

Το ελληνικό πολιτικό σύστημα εξακολούθησε να είναι διχασμένο καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Η εφαρμογή του προγράμματος προσαρμογής της τρόικας, το οποίο αφορούσε σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και κυρίως στην μεταρρύθμιση του κράτους, ήταν αποσπασματική, απρόθυμη και κάθε άλλο παρά στωική. Μολαταύτα, το 2014, παρά τον πολιτικό αναβρασμό και την ανεπαρκή εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, η Ελλάδα φαινόταν να προετοιμάζεται για έξοδο από το επιβεβλημένο από την τρόικα πρόγραμμα. Τα δύο μεγάλα ελλείμματα, τόσο το δημοσιονομικό όσο και των τρεχουσών συναλλαγών, όχι μόνο είχαν εξαλειφθεί αλλά μετατράπηκαν μάλιστα σε πλεονάσματα – επιτυχία που απαίτησε όμως τεράστιες θυσίες ως προς το επίπεδο διαβίωσης, με 25% μείωση του ΑΕΠ και 26% ανεργία. Για πρώτη φορά ύστερα από έξι χρόνια βαθιάς ύφεσης, η Ελλάδα αναμενόταν να επιστρέψει σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης το 2014.

Ωστόσο, τον Δεκέμβριο του 2014, το ενδιαφέρον και η ανησυχία για την Ελλάδα μετατοπίστηκαν δραματικά, από την πιθανότητα επιτυχούς εξόδου της χώρας από το πρόγραμμα της τρόικας, στη δυναμική έξοδο της Ελλάδας από την Ευρωζώνη (ή αλλιώς *Grexit*) με καταστροφικές συνέπειες. Το μέλλον της Ελλάδας, και πιθανόν το μέλλον και της Ευρωζώνης, βρίσκονταν ξανά στον αέρα λόγω της ανακοίνωσης πρόωρων -για μία ακόμη φορά- εκλογών στην Ελλάδα και της υπόσχεσης εκ μέρους του κόμματος της τότε αξιωματικής αντιπολίτευσης, ΣΥΡΙΖΑ, να διαπραγματευτεί εκ νέου το πρόγραμμα της τρόικας σε περίπτωση που κέρδιζε τις εκλογές. Ο ΣΥΡΙΖΑ υποσχέθηκε να δώσει τέλος στη λιτότητα και να απαιτήσει διαγραφή του χρέους για την Ελλάδα, σύμφωνα με το ίδιο σκεπτικό που χρησιμοποιήθηκε για την διαγραφή του χρέους στο συνέδριο του Λονδίνου για το Γερμανικό χρέος, το 1953.

Η απειλή της αποκήρυξης των υφιστάμενων συμφωνιών έχει προκαλέσει αγανάκτηση στις χώρες του Βορρά και ιδίως στη Γερμανία, η οποία κινεί τα νήματα της Ευρωζώνης στο οικονομικό επίπεδο. Επίσης, μοιάζει να υπάρχει δυσφορία στους κόλπους των ψηφοφόρων τους με τα πακέτα διάσωσης για την Ελλάδα. Από την οπτική της

Ελλάδα και Κρίση στην Ευρωζώνη: Δύο Αφηγήσεις
Των Γιάννη Κιτρομηλίδη και Θάνου Σκούρα

βόρειας Ευρώπης, επομένως, η κατάσταση στην Ελλάδα φαίνεται ανεπανόρθωτη. Μήπως έχει φτάσει η ώρα για την επιλογή του «ακρωτηριασμού» ή Grexit; Κάτι που φάνταζε ως αδύνατη επιλογή το 2010 και το 2012 λόγω του κινδύνου μετάδοσης, δείχνει εφικτό το 2015. Αλλά και από ηθική άποψη, φαίνεται ανόητο και άδικο να προσδοκούμε ότι οι φορολογούμενοι πολίτες στα συνετά και υπεύθυνα κράτη-εταίρους της Ελλάδας θα πρέπει να επωμιστούν το ελληνικό χρέος. Είναι άραγε λογικό να απαιτούμε να «συγχωρήσουν» το χρέος ή να «ξεχάσουν» τους αυστηρούς όρους που συνόδευσαν τα πακέτα διάσωσης που έσωσαν την Ελλάδα από τη χρεοκοπία;

Η γνώριμη αυτή «ελληνική ιστορία» και η συνακόλουθη ιστορία περί ηθικής έχει αναδειχθεί στην κύρια αφήγηση για την κρίση της Ευρωζώνης, η οποία διαχωρίζει την Ευρώπη στη χρεωμένη και «απερίσκεπτη» περιφέρεια του Νότου και στον «συνετό» και φερέγγυο Βορρά. Αυτή η αφήγηση, παρά την απήχηση και τη φαινομενική αξιοπιστία της, είναι ελαττωματική σε σχέση τόσο με τη διάγνωση που προσφέρει για τα αίτια της κρίσης όσο και με τα συμπεράσματά της περί ηθικής. Η κρίση της Ευρωζώνης είναι αποτέλεσμα της ελαττωματικής αρχιτεκτονικής του Ευρώ, που έχει ως κατάληξη το υπερβολικό δημόσιο χρέος και τις ανισορροπίες στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, αλλά *όχι* (όπως πολύ συχνά παρουσιάζεται) κρίση δημοσιονομική. Η κρίση της Ευρωζώνης ήταν μία κρίση επικείμενη και αναμενόμενη, είτε με είτε χωρίς τις παραβιάσεις των κανόνων εκ μέρους της Ελλάδας. Ποια είναι όμως η εναλλακτική (και ορθή) αφήγηση;

2. Η εναλλακτική αφήγηση

Εφόσον η «ελληνική ιστορία» περί πολιτικής ανευθυνότητας και δημοσιονομικής ανευθυνότητας είναι τόσο κεντρική στο κυρίαρχο αφήγημα, ο καλύτερος τρόπος για να προσεγγίσουμε την εναλλακτική αφήγηση είναι να ξεκινήσουμε με την υπόθεση ότι η Ελλάδα δεν υπήρξε ποτέ μέλος της Ευρωζώνης. Στην περίπτωση αυτή, μήπως δεν θα είχε συμβεί η κρίση; Τα ερωτήματα για υποθετικές καταστάσεις είναι, φυσικά, πολύ δύσκολο να απαντηθούν, ωστόσο μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί ότι τα γεγονότα στην Ιρλανδία το 2010 θα είχαν πυροδοτήσει μία κρίση με ραγδαία αυξανόμενα ελλείμματα και υψηλό χρέος. Σε αντίθεση με την Ελλάδα, ωστόσο, όπου το ελληνικό κράτος αδιαφόρησε και παρέβη τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς, η υπέρμετρη αύξηση του δημόσιου χρέους στην Ιρλανδία δεν ήταν το αποτέλεσμα δημοσιονομικής απεισκευσίας. Αντιθέτως, επρόκειτο για το αποτέλεσμα αυτού που έχει περιγραφεί ως ξεκάθαρα κλασική τραπεζική κρίση ("plain vanilla" banking crisis). Η μη-συμμόρφωση με τους κανόνες δημοσιονομικής πειθαρχίας δεν στέκεται ως εξήγηση για την κρίση στην Ιρλανδία. Τουναντίον, η ιρλανδική κυβέρνηση διαχειριζόταν τα δημόσια οικονομικά με υποδειγματικό τρόπο μέχρι την έλευση της κρίσης. Επιπλέον, πολλά από τα ζητήματα διαρθρωτικής μεταρρύθμισης που ταλανίζουν για χρόνια την ελληνική οικονομία -φοροδιαφυγή, διογκωμένος δημόσιος τομέας, ανελαστικές αγορές εργασίας, κτλ.- απουσίαζαν από την Ιρλανδία. Οι αναγκαίες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις είχαν εφαρμοστεί στην Ιρλανδία είκοσι χρόνια νωρίτερα, μετατρέποντας μία από τις πλέον φτωχές οικονομίες της ΕΕ στην αποκαλούμενη οικονομία του «Κέλτικου Τίγρη» – το υποδειγματικό πρότυπο του νεοφιλελεύθερου αναπτυξιακού μοντέλου για τις οικονομίες της περιφέρειας. Εφόσον όμως δεν ήταν το θανάσιμο αμάρτημα της «δημοσιονομικής απείθειας και ανευθυνότητας» η αιτία για την κατάρρευση της ιρλανδικής οικονομίας, όπως επίσης για τα κρίσιμα οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπισαν η Πορτογαλία και η Ισπανία (δηλαδή οι επόμενες δύο χώρες της Ευρωζώνης που έμελλε να εμπλακούν στην κρίση χρέους της Ευρωζώνης), τότε τι είναι αυτό που προκάλεσε την κρίση στην Ιρλανδία, η οποία στη συνέχεια εξαπλώθηκε στην Πορτογαλία και την Ισπανία;

Δίχως την «ελληνική ιστορία», το υψηλό δημόσιο χρέος στην Ευρωζώνη δεν μπορεί να εξηγηθεί με όρους ανάρμοστης συμπεριφοράς του δημόσιου τομέα. Αντίθετα, εξηγείται μάλλον από την εν πολλοίς προβληματική

Ελλάδα και Κρίση στην Ευρωζώνη: Δύο Αφηγήσεις
Των Γιάννη Κιτρομηλίδη και Θάνου Σκούρα

συμπεριφορά του ιδιωτικού τομέα, και πιο συγκεκριμένα την «ανίερη συμμαχία» μεταξύ των κατασκευαστών και των τραπεζιών, ιδίως στην Ιρλανδία και την Ισπανία. Πώς όμως κατάφερε ο ιδιωτικός τομέας σε Ιρλανδία και Ισπανία να χρεοκοπήσει τον δημόσιο τομέα αυτών των οικονομιών; Η απάντηση θα πρέπει να αναζητηθεί στα λεγόμενα «σχεδιαστικά ελαττώματα» της Ευρωζώνης.

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες αποφάσισαν να δημιουργήσουν και να μοιραστούν ένα κοινό νόμισμα, το οποίο όμως δεν συνοδευόταν από τις απαραίτητες πολιτικές βάσεις. Ήλπιζαν και προσδοκούσαν ότι μία εύρυθμη νομισματική ένωση θα οδηγούσε «εν τέλει» την Ευρώπη σε βαθύτερη πολιτική ένωση. Περιμέναμε ότι, στα πλαίσια μίας νομισματικής ένωσης δίχως παράλληλη δημοσιονομική ένωση, ο δημόσιος τομέας θα μπορούσε να εξελιχθεί σε παράγοντα αστάθειας και, επομένως, τέθηκαν σε εφαρμογή μία σειρά από αυστηρούς κανόνες με στόχο τη δημοσιονομική πειθαρχία. Οι αρχιτέκτονες της νομισματικής ένωσης στην Ευρώπη πίστευαν ότι ο ιδιωτικός τομέας ήταν κατά βάση σταθερός και, επομένως, δεν υιοθετήθηκαν ανάλογα μέτρα προκειμένου να παρακολουθούνται οι δυνητικά αποσταθεροποιητικές δραστηριότητες στον ιδιωτικό τομέα. Εκ των υστέρων, γνωρίζουμε ότι έκαναν λάθος. Η νομισματική ένωση ήταν δυσλειτουργική εξαρχής, αφού απέτυχε όχι μόνο να διασφαλίσει την ορθή εποπτεία και τον έλεγχο των τραπεζών αλλά, ακόμη χειρότερα, ούτε να διορθώσει τα εσφαλμένα μηνύματα στις χρηματοπιστωτικές αγορές και τις εντεινόμενες ανισορροπίες στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών.

Η Ευρωζώνη προκάλεσε και συγχρόνως συγκάλυψε διάφορες ανισορροπίες τόσο στους πραγματικούς όσο και στους χρηματοπιστωτικούς τομείς της οικονομίας. Οι ανισορροπίες στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών και οι συνακόλουθες ανισορροπίες στις ροές κεφαλαίων, οι οποίες εκτός νομισματικής ένωσης διορθώνονται συνήθως από τις διακυμάνσεις στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, παρέμεναν αδιόρθωτες και διογκώθηκαν προκαλώντας στρεβλώσεις και εντείνοντας τη χρηματοοικονομική ευπάθεια. Η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου, μεταξύ άλλων, επέτρεψε χαμηλότερα επιτόκια και ευκολότερες πιστωτικές συνθήκες, κυρίως στη νότια περιφέρεια της Ευρωζώνης και στην Ιρλανδία. Η τεχνητά υψηλή διαθεσιμότητα και το χαμηλό κόστος των πιστώσεων είχαν ως αποτέλεσμα υπερβολικά υψηλά επίπεδα δανεισμού, τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από τον δημόσιο τομέα. Στην Ελλάδα, οι απερίσκεπτοι πολιτικοί και, στην Ιρλανδία, οι ανεύθυνοι τραπεζίτες, ακολουθώντας τα ίδια κίνητρα που δημιουργούσε η δυσλειτουργική νομισματική ένωση οδηγήθηκαν σε δανειοληπτική αδηφαγία. Στην Ελλάδα, ο υπέρογκος δανεισμός χρηματοδότησε τη δημιουργία μη-παραγωγικών και ουσιαστικά περιπτών θέσεων εργασίας, καθώς και δαπανηρών συστημάτων πρόωρης συνταξιοδότησης σε έναν ήδη διογκωμένο δημόσιο τομέα. Παρομοίως, στην Ιρλανδία και την Ισπανία, χρηματοδότησε την κατασκευή διαμερισμάτων που έμειναν άδεια στο Δουβλίνο και στην διάσημη παραλία *Costa del Sol*. Αυτές οι φαινομενικά διαφορετικές στρεβλώσεις στην οικονομία ήταν αποτέλεσμα των ίδιων «σχεδιαστικών αστοχιών» της Ευρωζώνης – προέρχονται και στις δύο περιπτώσεις από την απουσία ενός μηχανισμού παρακολούθησης για την πρόληψη των κρίσεων και των απαραίτητων θεσμικών ρυθμίσεων για την διαχείριση μιας κρίσης, εφόσον αυτή προκύψει.

Η εναλλακτική αφήγηση εξετάζει την Ελλάδα υπό ένα διαφορετικό πρίσμα. Σαφώς και η τιμωρία της Ελλάδας για τη δημοσιονομική της απειθαρχία και τη χειραγώγηση των επίσημων στατιστικών δεν είναι από μόνη της κακή. Είναι όμως πολύ κακό να στιγματίζεται η Ελλάδα, γιατί έτσι διαστρεβλώνεται η ορθή ανάγνωση της κρίσης. Η δημοσιονομική πειθαρχία θα είχε αποτρέψει πιθανότατα την κρίση χρέους στην Ελλάδα, αλλά δεν θα είχε αποτρέψει την κρίση στην Ευρωζώνη. Η «ελληνική ιστορία» εκτρέπει απλώς την προσοχή από το πραγματικό έργο που έχουμε μπροστά μας, που είναι η διόρθωση των σοβαρών «σχεδιαστικών αστοχιών» της νομισματικής ένωσης στην Ευρώπη.

Σύμφωνα με την κυρίαρχη αφήγηση, η Ελλάδα είναι όχι μόνο ο αδύναμος κρίκος της Ευρωζώνης με τη μεγαλύτερη σε διάρκεια και βάθος ύφεση και τη μεγαλύτερη αναλογία χρέους-ΑΕΠ σε σύγκριση με όλα τα

Ελλάδα και Κρίση στην Ευρωζώνη: Δύο Αφηγήσεις
Των Γιάννη Κιτρομηλίδη και Θάνου Σκούρα

κράτη-μέλη της Ευρωζώνης, αλλά αποτελεί επίσης τον «αποδιοπομπαίο τράγο» της νομισματικής ένωσης. Σαν να μην φτάνει αυτό, ο ΣΥΡΙΖΑ έρχεται επιπλέον με θράσος, ζητώντας κούρεμα του χρέους και να δοθεί τέλος στη λιτότητα. Ποιος θα πληρώσει όμως για όλα αυτά; Σε αυτό το σημείο, η κυρίαρχη αφήγηση θέτει και πάλι το ερώτημα περί ηθικής, εάν δηλαδή είναι δίκαιο να πληρώσουν (κυρίως) οι Γερμανοί φορολογούμενοι με τα χρήματά τους που κέρδισαν σκληρά προκειμένου να βοηθήσουν τους σπάταλους Έλληνες.

Υπάρχει, ωστόσο, ακόμη μία ιδιαίτερη πτυχή σε αυτή την ηθική διάσταση της κρίσης στην Ευρωζώνη, η οποία σπανίως αναφέρεται στην κυρίαρχη αφήγηση. Ναι μεν η Ελλάδα καταστρατήγησε τους **γραπτούς** κανόνες της νομισματικής ένωσης, αλλά η Γερμανία καταπατά εδώ και καιρό τους **άγραφους** κανόνες της νομισματικής ένωσης. Από νομική άποψη, οι δύο περιπτώσεις είναι διαφορετικές, ωστόσο από ηθική άποψη είναι ισοδύναμες. Επιπλέον, μπορεί κάποιος να υποστηρίξει ότι, όσον αφορά τον ουσιαστικό οικονομικό τους αντίκτυπο, η παραβίαση από την Ελλάδα των άγραφων κανόνων είναι πολύ λιγότερο σημαντική από την καταστρατήγηση των άγραφων κανόνων από τη Γερμανία. Τι ακριβώς είναι όμως η άδικη, εάν όχι ανήθικη, συμπεριφορά της Γερμανίας;

Κατ' αρχάς, η μείωση των μισθών κάτω από το συμφωνηθέν ποσοστό πληθωρισμού της Ευρωζώνης, με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και την επίτευξη ανάπτυξης βασισμένης στις εξαγωγές, ισοδυναμεί με εξαπάτηση των εταίρων και δεν πρόκειται απλώς για κατακριτέα οικονομική πολιτική αλλά και για σαθρή ηθική. Η συσσώρευση τεράστιων πρωτογενών πλεονασμάτων και η άρνηση εξάλειψής τους σημαίνει ότι η Γερμανία «δεν παίζει με βάση τους κανόνες» της νομισματικής ένωσης. Η Γερμανία είναι σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνη για την ελαττωματική αρχιτεκτονική και έχει επωφεληθεί από την επακόλουθη δυσλειτουργία της νομισματικής ένωσης, ωστόσο αρνείται να συμμετάσχει στη διαδικασία προσαρμογής μέσα από τον αποπληθωρισμό της οικονομίας της. Παράλληλα, δύσκολα αποδέχεται τη λήψη μέτρων από την ΕΚΤ για τη συγκράτηση του αποπληθωρισμού, καθιστώντας έτσι ακόμη πιο προβληματική τη δυναμική του χρέους στην υπερχρεωμένη περιφέρεια. Επιπλέον, κωλυσιεργεί στο ζήτημα της ενοποίησης του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος και αντιτίθεται στις απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να εξισορροπηθεί το πεδίο ανταγωνισμού και να εξισωθεί το κόστος χρηματοδότησης σε όλη την Ευρώπη. Ακόμη χειρότερα, επωφελείται από τη διαιώνιση της κρίσης μέσω της εισροής κεφαλαίων από την περιφέρεια, με αποτέλεσμα να μειώνεται περαιτέρω το κόστος δανεισμού για την ίδια και να αυξάνεται παραπάνω η διαφορά στο σχετικό κόστος δανεισμού. Η διαιώνιση της κρίσης λειτουργεί επίσης υπέρ της γηράσκουσας οικονομίας της, αφού μεταναστεύουν σε αυτήν άρτια καταρτισμένοι εργαζόμενοι από τις υπερχρεωμένες χώρες που πλήττονται από τα υψηλά επίπεδα ανεργίας.

3. Οι συνέπειες για την Ευρώπη

Για την Ευρώπη, το ουσιαστικό πρόβλημα είναι περισσότερο η Γερμανία παρά η Ελλάδα. Η επείγουσα ανάγκη της Ευρώπης είναι η επιστροφή στην ανάπτυξη και όχι η μείωση του δημοσίου χρέους. Η αναγνώριση αυτής της προτεραιότητας και η συνακόλουθη αλλαγή πολιτικής παρεμποδίζονται κυρίως από τη Γερμανία. Υπό κανονικές συνθήκες, η επίδραση της Ελλάδας στο μέλλον της ευρωπαϊκής οικονομίας είναι αμελητέα. Ο μοναδικός τρόπος για να επηρεάσει την Ευρώπη είναι μία απόφασή της για έξοδο από την Ευρωζώνη. Η έξοδος της Ελλάδας θα είναι καταστροφική για την ίδια αλλά, παρόλο που αρχικά ενδέχεται να κλονίσει ελάχιστα την ευρωπαϊκή οικονομία, εντούτοις οι συνέπειές της μπορεί να είναι απρόβλεπτες. Ενδεχομένως, η κύρια επίδρασή της θα ήταν να λειτουργήσει υπέρ της Γερμανίας και να την διευκολύνει να επιβάλει τη λιτότητα στα υπόλοιπα κράτη του Νότου, αναδεικνύοντας τους κινδύνους που απορρέουν από την έξοδο από το Ευρώ. Θα διατηρηθεί έτσι η ελαττωματική αρχιτεκτονική της Ευρώπης και η διάσταση ανάμεσα στα ακμάζοντα κράτη-πιστωτές και στα περίπου στάσιμα κράτη-οφειλέτες. Εξίσου πιθανό όμως είναι να λειτουργήσει ως καταλύτης για τη διάλυση

της Ευρωζώνης, δεδομένου ότι η συνέχιση της λιτότητας δεν προσφέρει αξιόπιστη λύση ή ελπίδα στα λιγότερο ανταγωνιστικά και χρεωμένα κράτη. Σε κάθε περίπτωση, η δυνητική έξοδος της Ελλάδας θα είναι ένα πλήγμα και θα καθυστερήσει τις προοπτικές για μία ομοσπονδιακή Ευρώπη.

Επιστρέφοντας τώρα στο ζήτημα της ηθικής, η κατάσταση είναι επίσης διφορούμενη. Η απαίτηση της προσφάτως εκλεγμένης κυβέρνησης για μερική συγχώρεση του χρέους και αντιστροφή της πολιτικής της λιτότητας είναι δίκαιο μαχαίρι. Η ύπαρξη μίας δυσλειτουργικής νομισματικής ένωσης δεν παρέχει στην Ελλάδα ηθική βάση για να αποκηρύξει τα χρέη της χώρας στο σύνολό τους. Η ελαττωματική αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης, ωστόσο, αποτελεί μία λογικά ισχυρή από ηθική άποψη βάση για την επαναδιαπραγμάτευση ενός μέρους τουλάχιστον από το τεράστιο βουνό χρέους της Ελλάδας. Παράλληλα, αναιρεί το ηθικό έρεισμα για τη σκληρή, άκαμπτη και ανελαστική στάση που διατηρεί η Γερμανία στο ζήτημα της ελάφρυνσης του χρέους, η οποία είναι άλλωστε η βασική αρχιτέκτονας και κύρια επωφελούμενη από τη δυσλειτουργική νομισματική ένωση.

Η εναλλακτική αφήγηση δεν αποβλέπει στη συγκάλυψη ή συγχώρεση της διαφθοράς, της φοροδιαφυγής και της αναποτελεσματικότητας στην Ελλάδα και την περιφέρεια. Η Ελλάδα πρέπει να καταπολεμήσει τη διαφθορά και να εκσυγχρονίσει την οικονομία της και, πράγματι, αυτά δεν είναι προς διαπραγμάτευση. Η απομάκρυνση όμως από τη στρατηγική λιτότητας και την εμμονή στο δημόσιο χρέος είναι και θα έπρεπε να είναι διαπραγματεύσιμα. Η επιμονή στην απομείωση του χρέους και οι συζητήσεις περί Grexit, ως απάντηση στις αστοχίες της Ευρώπης, είναι μία ολέθρια παρέκβαση και επιβλαβής σπατάλη χρόνου. Η επιβίωση της Ευρωζώνης είναι ζωτικής σημασίας, εφόσον θέλουμε να ολοκληρωθεί το πρωταρχικό όνειρο για μία ενωμένη Ευρώπη. Οι κανόνες της, ωστόσο, πρέπει να ξαναγραφτούν. Αυτό που πρέπει επειγόντως να αποτελέσει αντικείμενο επαναδιαπραγμάτευσης είναι μία Ευρωζώνη μεταρρυθμισμένη, δίχως τα βασικά «σχεδιαστικά ελαττώματά» της και με ξεκάθαρη εικόνα για το τι σημαίνει η ενότητα στην Ευρώπη. Πρέπει να ελπίζουμε ότι η αναταραχή που προκάλεσε η εκλογή νέας κυβέρνησης στην Ελλάδα θα μπορούσε να οδηγήσει σε αναβίωση αυτής της συζήτησης που έχει ζωτική σημασία, σχετικά με το πώς η Ευρώπη θα μπορούσε να ενοποιηθεί πραγματικά. Η Ευρώπη οφείλει να κάνει ένα τολμηρό βήμα προς την ενίσχυση της ενοποίησης, παρά να οπισθοδρομήσει υπό την καθοδήγηση μίας λανθασμένης και επικίνδυνης αφήγησης.

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)- ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Βασ. Σοφίας, 10676 Αθήνα, | Τηλ. +30 210 7257 110 | Fax +30 210 7257 114 | E-mail info@crisisobs.gr

Μάθετε περισσότερα για το έργο μας – Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας www.crisisobs.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος.